

EKONOMICKÁ VÝKONNOST V ČESKÉ REPUBLICE

Josef Pešta

Fakulta ekonomicko-správní Univerzity Pardubice

Good results of the economic growth in the Czech Republic are the evidence of the fact that our country is leaving the period of economic recession and that it is ready for the cooling down of the world economy. It is not possible to forecast today what the consequences of political or even military shocks-emerging in the contemporary world will be. Any country of the world is not ready for these events – and nobody knows which they will be.

Česká republika byla do poloviny devadesátých let vnímána jako nejuspěšnější transformující země ve střední a východní Evropě. Výchozí ekonomické podmínky byly příznivé v celé řadě indikátorů hospodářské politiky, neboť Československo dlouhodobě uplatňovalo prozíravou měnovou a fiskální politiku, stejně tak jako obezřetné řízení dluhů. Strukturální transformace ekonomiky byla evropským mezinárodním společenstvím v té době vnímána jako rychlý posun vpřed (dokonce včetně novátorské kupónové privatizace). Takzvaný český zázrak byl považován za nedostižný model. Česká republika se těšila vysokému ratingu, a to i přes to, že její hospodářská výkonnost byla pro zahraniční ekonomy hádankou (fungovala setrvačnost předchozího dlouhodobého vývoje).

V polovině roku 1997 se dynamika rozvoje zastavila. Spekulativní útok na českou korunu donutil vládu zavést úsporný program zahrnující striktní fiskální a měnovou hospodářskou politiku a opustit dosavadní režim směnného kurzu udržovaný prakticky od roku 1991. Makroekonomická nerovnováha, která byla příčinou krize, odhalila zejména nedostatky v mikroekonomické restrukturalizaci. Ekonomika se dostala do fáze hlubokého útlumu.

Současné období ekonomického růstu proto nelze přeceňovat, zvláště prověřujeme-li současné hodnoty ekonomických indikátorů čísla z let 1995 – 1997. Skutečností ovšem je, že postupné obnovování dynamiky hospodářského růstu v ČR probíhá v době, kdy se výkonnost západních ekonomik zpomaluje. Přitom je Česká ekonomika charakterizována značnou otevřeností a renezancí obchodních vazeb na země Evropské unie – vždyť podíl vývozu do EU dnes činí zhruba 70 %.

Vývoj hrubého domácího produktu dosáhl v letech 1995 – 2000 průměrných ročních temp růstu 1,8 %. Je to sice o 0,8 % méně než činil průměr zemí EU – 15, je však třeba vzít v úvahu skutečnost, že českou pětiletou hodnotu devalvuje pokles v letech 1997, 1998 a 1999. Na současném hospodářském oživení se podílí zejména příliv zahraničních investic, růst zaměstnanosti a produktivity práce a bezesporu také zlepšení celkového ekonomického klimatu.

Zdrojem růstu hrubého domácího produktu je v současné době zejména domácí poptávka při poměrně příznivé skladbě rychle rostoucích investic a o poznání pomalejšího růstu spotřeby domácností. Prognózy růstu HDP pro letošní rok (2001) hovoří o 3,0 – 3,5 %, v příštím roce (2002) se uvažuje s hodnotou cca 4,0 %. Potěšitelné je, že rychleji než průměr roste hrubá přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu, v obchodu a dopravě. Exportní zaměření zpracovatelského průmyslu především na komponenty a meziprodukty však uvedená pozitiva poněkud tlumí. Míra exportu finálních výrobků poměrně těsně koreluje

s exportem dopravních prostředků (druhá skupina této komodity – stroje dlouhodobější nárůst nezaznamenává).

Ve vývoji zahraničního obchodu České republiky se v období let 1995 – 2000 prosadil předstih průměrného tempa dovozu před vývozem. Zajímavý je pohled na vliv salda zahraničního obchodu na růst HDP. Česká republika je dnes zemí s výrazným záporným vlivem zahraničního obchodu na ekonomický růst měřený HDP. Pozoruhodné je přitom například srovnání se Slovenskem nebo Slovinskem (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 1: Vývoj zahraničního obchodu ČR

Meziroční změna v %, SC 1995

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Průměr 95-00	Výhled 2001
Vývoz	17,7	6,2	13,7	11,6	8,4	19,9	12,8	15,0
Dovoz	27,0	12,6	10,7	6,2	5,1	20,7	13,7	17,0

Prameny: ČSÚ Praha, 2001

Výhled 2001 - autor

Druhý komponent HDP – spotřeba domácností dosáhl v letech 1995 – 2000 hodnoty 3 % a předstihuje průměrné tempo růstu samotného hrubého domácího produktu. Při detailním pohledu je zarážející, že poslední statisticky zjištěné hodnoty letošního roku (2. Q.) udávají příspěvek spotřeby domácností o celou třetinu vyšší než činil předchozí dlouhodobý průměr. Znamená to, že jsme v uvedeném čtvrtletí utratili prakticky o 15 miliard více než ve čtvrtletích předcházejících. Tato dynamika je varujícím inflačním rizikem.

Tabulka č. 2: Vývoj spotřeby domácností

Meziroční změna v %, SC 1995

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Průměr 95-00	Výhled 2001
Nárůst, pokles	5,8	7,9	2,4	- 2,2	2,3	1,8	3,0	4,0

Prameny: ČSÚ Praha, 2001

Výhled 2001 - autor

Naproti tomu vládní výdaje jsou v porovnání s předchozími léty nižší a jejich snižování je poměrně výrazné. Převedeme-li procenta do finančních hodnot, zjistíme, že ve sledovaném druhém čtvrtletí (viz. předchozí odstavec) se vládní výdaje snížily téměř o dvě miliardy. Tato úspora je bohužel rychle kompenzována výdaji souvisejícími se vznikem VÚSC.

Na růstu HDP se v posledních dvou letech významně podílí tvorba hrubého fixního kapitálu. Tak zvaná investiční míra (podíl investic na HDP) dnes přesahuje 25 %. Významnou roli zde sehrávají podniky pod zahraniční kontrolou, kde jsou investice směřovány především do růstu produktivity práce a do informačních a komunikačních technologií. Tuzemské investice směřují ve značné míře do zvyšování ekologických standardů.

Z hlediska ekonomického povědomí si však obsah předchozího odstavce zasluhuje dílčí poznámku. Při dokončení rekonstrukce budovy České národní banky vykázala příslušná stavební firma výrazný pokles nedokončené výroby (zásob) a úměrně tomu vzrostla výše investic zahrnutých celostátně do ukazatele hrubá tvorba fixního kapitálu. Tato nepřilíh produktivní investice a její dopad do hodnocení vývoje ekonomiky vyvolává otázku, zda

tuzemské investice nejsou naplňovány obdobnými stavebními monstry, zatímco na technologické investice pak chybí volné finanční prostředky.

Tabulka č. 3: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu

Meziroční změna v %, SC 1995

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Průměr 95-00	Výhled 2001
Nárůst, pokles	19,8	8,2	- 2,9	0,1	0,6	4,2	5,0	12,0

Prameny: ČSÚ Praha, 2001

Výhled 2001 - autor

Tabulka č. 4: Příspěvky k růstu HDP v České republice a ve vybraných evropských zemích

Rok 2000

Stát	Domácí poptávka	Saldo ZO	HDP
Česká republika	4,4	- 1,3	3,1
Slovensko	- 1,3	3,5	2,2
Maďarsko	4,4	0,9	5,3
Polsko	2,3	1,9	4,2
Slovinsko	2,0	2,6	4,5
Belgie	3,0	1,0	4,0
Rakousko	2,8	0,3	3,2
Německo	1,9	1,0	3,0
Irsko	7,9	2,7	10,6
Portugalsko	4,1	- 0,7	3,4
Španělsko	4,2	- 0,1	4,1

Prameny: European Economy, 2000

Předpovědi a prognózy ČSOB, leden 2001

Prognózy na letošní rok a na rok následující, se dost výrazně liší a kromě toho dnes, měsíc po teroristické akci v USA se zdá, že může dojít k významným změnám světového vývoje. Nicméně lze předpokládat, že očekávaný (nebo vyšší) růst výkonnosti české ekonomiky nezpomalí domácí poptávka ani rozvoj investic, které svým multiplikačním efektem ekonomický vývoj urychlí. Pokračovat bude růst přidané hodnoty v průmyslu (máme bezesporu co dohánět), skutečné stabilizace by se mělo v dohledné budoucnosti dočkat odvětví peněžnictví a tzv. nepřímo zajišťované finanční služby, které nejsou přiřazeny k jednotlivým odvětvím (FISIM). Zde dosahuje růstové tempo v zemích Evropské unie zhruba čtyř procent, zatímco v ČR je dosud záporné.

Tabulka č. 5: Vývoj odvětvové struktury HDP

Meziroční změna v %, SC 1995

	1996	1997	1998	1999	2000	Průměr 96-00	Výchled 2001
Průmysl	16,2	- 0,2	- 8,3	- 3,8	5,7	1,9	7,0
Stavebnictví	- 18,1	- 8,3	21,9	- 3,5	- 5,1	- 11,3	- 1,5
Obchod	- 0,1	- 4,2	7,8	1,4	7,0	2,4	5,0
Peněžnictví	19,8	3,2	27,9	- 1,2	- 4,7	11,0	- 4,0
FISIM	16,8	6,2	1,2	7,3	- 4,5	5,3	- 2,0
Ostatní služby	1,7	- 4,5	- 5,9	- 0,9	- 0,5	- 2,0	- 1,0

Prameny: ČSÚ Praha, Monthly Bulletin, duben 2001

Výchled 2001 – autor

Literatura:

Česká republika na cestě ke vstupu do EU. UK CERGE, Praha 1999, ISBN 80-86286-31-2.

Co táhne zázrak produktivity. In: Ekonom č. 33, Praha 2001, s. 29.

Jak si stojí česká ekonomika ve srovnání s EU. In: Ekonom č. 38, Praha 2001, s. 20-22.

Dokulilová L.: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 1993 – 2001. Diplomová práce, FES UPa, Pardubice 2001.

Slaný A., Žák M.: Hospodářská politika. 1. vydání. Praha, C.H.Beck 1999.

Kontaktní adresa:

Ing. Josef Pešta, CSc.

Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní

Studentská 84, 532 10 Pardubice

tel.: 040/6036512

fax: 040/6036010, e-mail: dekanat.fes@upce.cz**Recenzoval:**

doc. Ing. Eduard Souček, CSc., Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní